

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ОСВІТІ

*С.В. Селезень, канд. юрид. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Головний вектор сучасного розвитку вищої юридичної освіти в Україні визначається загальним спрямуванням вітчизняної вищої школи на входження в загальноєвропейський і світовий освітній простір, гармонізацію національних і міжнародних стандартів вищої освіти в контексті Болонського процесу.

Основні принципи, цілі та напрями формування єдиного європейського освітньо-наукового простору викладені у низці міжнародних документів, серед яких найважливішими є: Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum) (18 вересня 1988 р., Болонья), Лісабонська конвенція (11 квітня 1997 р., Лісабон), Сорбонська декларація (25 травня 1998 р., Париж), Болонська декларація: Спільна заява європейських міністрів освіти (18-19 червня 1999 р., м. Болонья), Конвенція європейських вищих навчальних закладів і освітніх організацій 29-30 березня 2001 р., м. Саламанка), Комюніке зустрічі європейських міністрів, які відповідають за вищу освіту (18-19 травня 2001 р., м. Прага), Комюніке конференції міністрів, відповідальних за вищу освіту (19-20 вересня 2003 р., м. Берлін) та Декларація з Грацу: Роль університетів до 2010 року і далі.

Прагнення європейських університетів до найвищого рівня якості, конкурентоспроможності та бездоганності, доступності й демократизму, підкріплене визнанням світовою спільнотою освітньо-наукової сфери як стратегічно пріоритетної для забезпечення життєдіяльності й прогресу людства, зобов'язує уряди та освітні структури планувати і робити конкретні спільні кроки у створенні єдиної «Європи Знань». Ось чому національна концепція реформування й модернізації освітньої системи в Україні має також бути спрямована на реалізацію загальноєвропейських підходів і принципів.

Стратегічна мета реформування й модернізації вищої освіти і науки в Україні – створення ефективного інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах через сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання. Навчальний процес у сучасному університеті повинен здійснюватися «з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтуватися на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін у соціально-культурній сфері, системі управління та організації праці в умовах ринкової економіки»

Мета роботи – розкрити роль і значення інновацій, зокрема інноваційних методик викладання у сучасній вищій юридичній освіті, визначити найбільш ефективні методи і форми навчальної роботи на юридичних факультетах.

Досягнення цієї мети передбачає виконання низки завдань:

- визначити шляхи розвитку української вищої школи в контексті європейської інтеграції;
- проаналізувати фактори розвитку вищої освіти, що актуалізують інноваційні освітні процеси;
- висвітлити сутність поняття «інновації» щодо вищої освіти;
- розкрити значення вихідних термінів метод, методика, метод викладання, інноваційні методи, активні та інтерактивні методики у контексті дидактики і педагогіки вищої школи;
- охарактеризувати найбільш ефективні інноваційні методи і прийоми викладання фахових та інших гуманітарних дисциплін для правників;
- обґрунтувати доцільність створення спеціальних науково-методичних структур у вищих навчальних закладах на основі досвіду Центру інноваційних методик правничої освіти Національного університету «Киево-Могилянська академія».

У євроінтеграційному поступі України роль юридичної науки й освіти є надзвичайно важливою, оскільки від їхнього рівня розвитку залежить реалізація таких важливих завдань, як здійснення правової реформи, адаптація законодавства України до законодавства ЄС, створення ефективної правової системи і громадянського суспільства, підвищення якості законотворчої та правозастосовчої діяльності, що, у свою чергу, сприятиме утвердженню України як високорозвиненої, соціальної за своєю сутністю, демократичної, правової держави, в якій визнається і діє принцип верховенства права.

Українська юридична наука й освіта розвивається під впливом як загальних цивілізаційних процесів (глобалізація світу, зростання конкуренції на всіх рівнях і в усіх сферах суспільного життя, бурхливий розвиток науково-інформаційних технологій, демократизація суспільства тощо), так і внутрішніх факторів державного розвитку та будівництва (створення ринкового середовища, реформу-

вання багатьох сфер суспільного життя, активізація кодифікаційних процесів, становлення громадянського суспільства та ін.).

Вища юридична освіта в Україні нині набуває нового змісту і змінюється відповідно до розвитку правових знань та з урахуванням нових суспільних потреб (державно-правових, політичних, економічних, науково-технічних, культурно-освітніх та ін.).

Зміст фахової підготовки правника ускладнюється і суттєво трансформується під впливом таких суспільно значущих і взаємопов'язаних процесів, як розширення сфер правового регулювання, формування нових галузей права і відповідно галузей законодавства, інтеграція і диференціація у розвитку права, міждисциплінарність сучасного правового знання тощо. Ці процеси спричиняють появу та актуалізацію багатьох науково-правових і освітньо-правових проблем, які стають важливою складовою нового змісту сучасної юридичної освіти.

Правова наука і вища юридична освіта стають нерозривними складниками сучасного навчального процесу. Поглиблюється науково-теоретичний рівень професійної підготовки правника та водночас посилюється її практичне спрямування.

Спектр професійних знань, умінь, навичок представника правничої професії сьогодні значно розширився і вимагає від суб'єктів освітньо-правової діяльності найрізноманітніших знань як у власне-правових галузях, так і в суміжних із правом сферах, потребує ґрунтовної загальної та фахової методологічної підготовки, вільного володіння методикою і практикою правових досліджень, сучасним мовним і технічним інструментарієм (перший передбачає вільне володіння кількома мовами у їх різних стилевих різновидах, другий – комп'ютерною та іншою технікою, що використовується у юридичній діяльності). Але головне завдання полягає в тому, щоб навчити студента-правника постійно вчитися, здобувати нові знання, сформувати навички самостійного дослідницького пошуку, виявляти творчість у вирішенні складних професійних проблем і ситуацій.

Підготовка студентів на правничих факультетах або у вищих навчальних закладах юридичного профілю має будуватись з урахуванням соціального замовлення та бути максимально спрямованою на майбутні фахові потреби правника, формувати такий високий рівень професійної та загальної культури, фахової компетентності, який дозволить підтримувати високий професіоналізм у будь-якій сфері юридичної діяльності на рівні зростаючих вимог суспільства, професійної корпорації, споживачів професійних правничих послуг. Адже випускники-правники мають бути готові діяти в умовах значної конкуренції (через зростання кількості студентів юридичних навчальних закладів) та серйозного професійного ризику (професійні помилки можуть призвести до втрати іміджу, посади, прибутку). Окрім того, має бути готовність до здобуття нової кваліфікації, перепрофілювання у галузі юридичної діяльності, до постійного оновлення й удосконалення свого фахового рівня протягом усього життя.

Змінюється не тільки зміст, структура вищої юридичної освіти, але й її форми. Створення інноваційного освітньо-виховного середовища неможливе без внесення якісно нового змісту у вищу професійну освіту правника, без оптимізації кадрово-педагогічного потенціалу, підвищення рівня науково-методичного забезпечення навчального процесу, впровадження інноваційних технологій і методик викладання, оволодіння дослідно-експериментальними видами діяльності.

Актуальним науково-методичним завданням у вищих навчальних закладах, що готують правників, стає пошук нових ефективних форм і методів вищої правової освіти: від розроблення і введення в навчальні плани нових перспективних дисциплін до впровадження інноваційних методик і форм викладання.

Так, у навчальних програмах вищих навчальних закладів, що готують правників, перелік пропонує студентам дисциплін (зокрема спецкурсів та дисциплін вільного вибору) збагатився новими або оновленими за змістом предметами. Серед них – «Європейське право», «Підприємницьке право», «Акціонерне право», «Біржове право», «Міжнародне банківське право», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Міжнародне екологічне право», «Міжнародне гуманітарне право», «Інформаційне право», «Право інтелектуальної власності», «Корпоративне право», «Менеджмент юридичної практики», «Соціологія права», «Ювенальна юстиція», «Юридична деонтологія», «Професійна відповідальність правника», «Юридична педагогіка», «Правові питання вищої школи», «Законодавча техніка», «Мова права», «Правнича лінгвістика», «Правничий переклад» та ін.

Класичні (традиційні) юридичні дисципліни (конституційне право, міжнародне публічне право, адміністративне право, цивільне право, кримінальне право, цивільне процесуальне право, кримінальне процесуальне право, господарське право, трудове право та ін.) також постійно оновлюються за змістом через динамічні зміни у чинному законодавстві, зокрема прийняття нових кодексів та ін-

ших нормативно-правових актів, ратифікацію Україною нових міжнародно-правових документів, розвиток правових інститутів тощо.

Необхідність перегляду змісту навчальних дисциплін юридичного та суміжного з ним профілю викликає і динамічний розвиток правового знання, збагачення його новими правовими поняттями і категоріями, що спричинює відповідні зміни в системі правових наук, глобальне розширення інформаційно-правового простору та ін. Актуалізувались питання гармонізації українського та європейського законодавства, зокрема проблеми імплементації міжнародно-правових норм у систему національного законодавства; питання неузгодженості правових норм та виникнення колізій у законодавстві після прийняття нових правових актів; проблеми сучасного порівняльного права та ін., які стають предметом аналізу й вивчення.

Таким чином, інноваційні форми викладання дисциплін заслуговують на особливу увагу, оскільки забезпечують потрібний «інноваційний клімат» у ВНЗ, сприяють розвитку творчої активності та дослідницької ініціативи студентів-правників, закладають основу для подальшого осмислення і розвитку правових знань, успішного застосування набутих знань на практиці. Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес допомагає готувати висококваліфікованих, конкурентоспроможних правників, здатних виконувати складні науково-дослідницькі, фахово-прикладні й творчі завдання.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ В ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

І.О. Хорошилова, канд. екон. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Необхідність удосконалення системи освіти та підвищення якості освітніх послуг є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у світі [6, с. 7]. Реалізація пріоритетних напрямків розвитку системи економічної освіти вимагає якісних змін як від викладачів, що готують фахівців економічного профілю, так і у підготовці майбутніх викладачів економіки. Найважливішим завданням сьогодення у розбудові освіти України є запровадження передових педагогічних технологій навчального процесу.

Проблема забезпечення підготовки студентів, на нашу думку, повинна розглядатися у трьох іпо-стасях: це особливі підходи викладання дисципліни, також це особливий підхід до методики викладання економічних дисциплін та їх забезпечення; та нарешті це особливий підхід до оцінки знань студентів, та їх відношення до навчального процесу. Сутність економічної освіти – основа формування економічної свідомості, економічного мислення, вихідним моментом якого є творення економічної культури.

В наш час бізнес-середовище створює попит на фахівців економістів, що здатні продукувати ідеї науково-практичних напрямків. Але в процесі навчання студент працює з кожною навчальною дисципліною окремо, і ситуації, в яких йому доводиться задіяти інструментарій відразу декількох курсів, обмежені: це підготовка курсових робіт (але далеко не завжди), звітів з різних видів практик, написання бакалаврської і магістерської кваліфікаційних робіт. І в цих ситуаціях майже завжди виникають труднощі, які пов'язані саме з відсутністю міждисциплінарних зв'язків в масивах інформації, що засвоюються студентом в процесі вивчення окремих предметів. Зазначені проблеми знаходяться у центрі уваги багатьох дослідників [1-5 та ін.], економічна освіта і економічне виховання є важливими чинниками формування економічної культури.

На нашу думку одним із напрямків удосконалення навчального процесу є як найширше використання активного навчання. Традиційні методи не забезпечують належного творчого розвитку здібностей студентів, а практичні заняття формують майбутніх фахівців, що здатні працювати в ринкових умовах. Практичні заняття перевіряють ступінь засвоєння й розуміння теоретичного матеріалу, та надають студентам практичних умінь і навичок. Викладач при цьому виконує роль організатора навчання, координатора. Це обумовлює впровадження в навчальний процес так званих інтерактивні технології навчання, що найбільш відповідають особистісно зорієнтованому підходу в навчально-виховному процесі. В його основі лежать наступні принципи:

- безпосередня участь кожного учасника занять, тобто кожен є активним шукачем шляхів і засобів розв'язання тієї чи іншої проблеми;
- взаємне, інформаційне збагачення та обмін;
- особистісно зорієнтоване навчання.